

“La llibertat és una cosa que encara no tenim guanyada”

Fa quaranta anys Neus Català va començar a viatjar buscant dones supervivents dels camps d'extermini. Fruit d'aquells viatges va publicar el llibre *De la resistència y la deportación*, on es recull el testimoni de cinquanta d'aquestes dones.

—Neus, després de llegir el seu esferidor relat gairebé no sé com començar...

—Si només ha llegit el meu testimoni ha fet mal fet. Aquest llibre s'ha de llegir tot, perquè cada una de les cinquanta dones té coses diferents per explicar.

—Per què ha dedicat tants anys a buscar dones que haguessin patit la barbàrie dels camps de concentració?

—No volia que la memòria d'aquelles dones es perdés. Em vaig decidir a fer-ho quan em vaig adonar que els homes només parlaven d'ells i que ni tan sols es recordaven de les companyes que els havien facilitat suport a la resistència.

—Quan va començar la recerca?

—Als anys seixanta. Hi havia homes que escrivien llibres i alguns que, per pur masclisme, deien que als camps no hi havia hagut dones. Això em va fer reflexionar. Tant a la resistència com al camp de concentració on jo vaig estar hi havia moltes dones. A partir d'aquell moment vaig viatjar molt per França i per Espanya per trobar-les.

—Va trobar dones que no volien parlar, que no volien recordar el seu pas pels camps d'extermini?

—Sí. Moltes. La majoria de dones amb què vaig parlar les vaig haver de trucar, almenys, tres vegades. Encara ara en segueixo buscant i em costa convèncer-les perquè em parlin d'aquell horror.

—Parlem, si li sembla, dels mesos previs a la seva deportació. Què la va impulsar a unir-se a la resistència després d'haver passat el calvari de la guerra civil i l'exili?

—Teníem el mateix enemic, el feixisme.

Aquesta setmana s'acompleixen seixanta anys de l'alliberament del camp de concentració de dones de Ravensbrück. Neus Català, que aviat farà noranta anys, és l'única catalana supervivent d'aquest camp. A mitjan abril hi va retornar en representació d'una delegació catalana per retre homenatge a totes les dones que van viure aquell malson.

—La història ha valorat prou la participació de les dones en la resistència contra els alemanys?

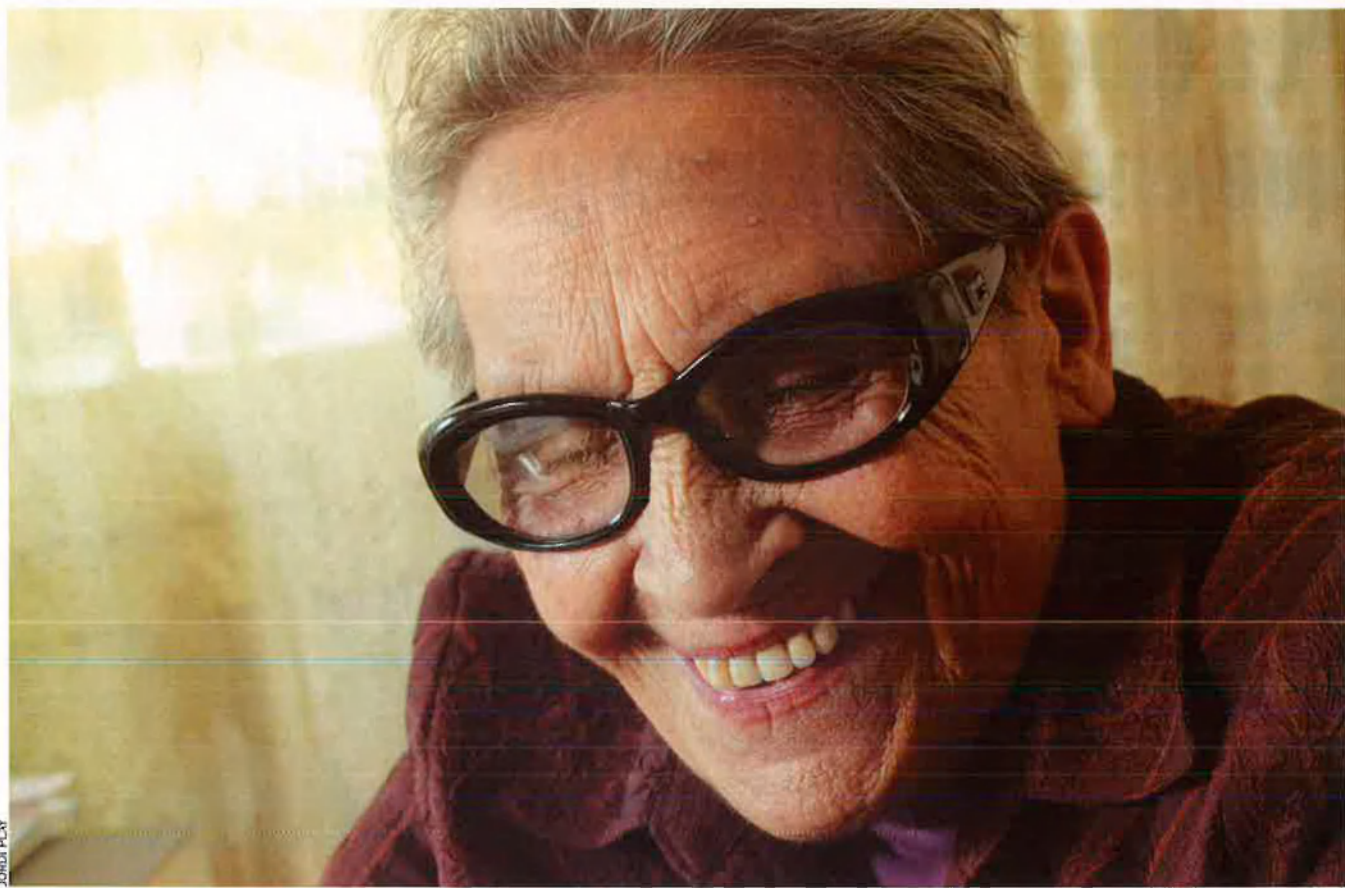
—No. Mai s'ha reconegut prou. La resistència va ser molt dura. Les dones fèiem tasques d'enllaç, de missatgeres i també transportàvem armes i menjar. Era un treball molt perillós i de molta responsabilitat. Estàvem enmig dels enemics i calia prendre moltes precaucions per no ser descobertes i, en el cas de ser-ho, no delatar ningú.

—Una de les coses que recorda amb més satisfacció és no haver delatat ningú un cop detinguda, oi?

—El mèrit no és tan sols meu. Totes les dones que surten al llibre van ser molt valentes i van suportar interrogatoris molt durs. Era molt difícil escapar dels alemanys i evitar ser afusellada, torturada fins a la mort o deportada.

—En un passatge del llibre vostè es fa una pregunta: “Ravensbrück, qui serà capaç de descriure un dia la primera impressió?” Ho ha aconseguit a hores d'ara?

—No. Encara ara no ho puc explicar. Dins el camp tenia una sensació estranya, com la d'estar en un món que no era el meu. Però explicar el que real-

JORDI PLAY

ment sentia en l'interior encara no ho he aconseguit, ni he conegut cap deportat que ho hagi pogut fer.

—Què va ser el primer que va veure el dia 3 de febrer de 1944, en arribar a Ravensbrück?

—Unes fileres de SS a l'entrada, una al costat de l'altre, amb molts gossos. Recordo el camp, era d'un color negre. Recordo també els ulls d'unes dones esquelètiques que ens miraven quan entràvem; semblaven morts que es mantien en peu. Això em va impressionar molt. Després, els primers dies van ser molt durs. Ens van fer construir un llac, amb una temperatura de 18 graus sota zero. Passàvem dotze hores amb l'aigua fins als turmells, sense menjar res calent i amb uns vestits que no abrigaven gens. Moltes dones ja queien mortes durant el recompte. Era horrible.

—Fa unes setmanes vostè hi va tornar, a Ravensbrück. Què va sentir?

—La veritat és que he necessitat que passessin uns quants dies per poder saber que és el que pensava i el que sentia. La sort va ser que durant la visita vam poder parlar amb molta gent que volien saber coses.

—Deixi'm que torni a citar una frase seva extreta del llibre. "Per a mi Ravensbrück va ser el gresol de la bellesa dels més alts pensaments de la fraternitat, de l'heroïcitat fins a la mort". Què vol dir aquesta frase?

—Fa referència a allò més alt, en contrast amb allò més baix, que hi pot

Contra el feixisme

Neus Català va néixer alls Guimets (Priorat) el 1915. De jove va militar al PSUC i en acabar la guerra civil es va exiliar a França, on va seguir lluitant contra el feixisme col·laborant amb la resistència. El novembre de 1943 va ser detinguda per la SS i tres mesos després era traslladada al camp de concentració de Ravensbrück, a Alemanya. Un cop acabada la guerra es va establir a França, des d'on va continuar participant en activitats contra el feixisme i, sobretot, en la direcció del periòdic *Mujeres Antifascistas Españolas*.

haver al món. A Ravensbrück vaig conèixer dones de totes les condicions i de totes les idees polítiques; fins i tot n'hi havia que col·laboraven amb els alemanys, el més baix que es podia fer. Però també vaig veure el més gran d'una persona, que és morir per una altra, és a dir, jugar-se la vida per salvar la d'una altre.

—Vostè era molt rebel al camp de concentració...

—N'hi havia moltes de companyes rebels! Jo he sigut sempre una mica llenguda, ja des de petita.

—Amb les seves companyes sabotaven els obusos i la munició que els alemanys els obligaven a fabricar. Aquest és un dels records que més satisfacció li dona?

—És clar que sí. Era el més natural del món. La nostra lluita allà dins consistia en sabotejar el treball. La satisfacció més gran, però, era no perdre els ideals. Ser solidàries amb les altres; lluitar per la cultura, organitzant activitats com, per exemple, recitar cançons o donar lliçons d'història. Això va ser una cosa que els alemanys no van poder impedir mai.

—Quan vostè va entrar al camp de concentració pensava que no en sortiria viva. A partir de quin moment va canviar aquesta percepció?

—Durant la primera setmana vaig passar una depressió terrible. Només pensava que d'allí no en sortiria. Més endavant aquesta sensació es va convertir en contradictòria. Estones estava segura que em moriria i estones que viuria.

—Com es va sentir en assabentar-se que el règim franquista no reconeixia com a ciutadans espanyols els republicans empresonats pels alemanys?

—Això va ser indignant. Cap altre govern, ni els més reaccionaris, va actuar així. El de Franco va ser l'únic estat que no va reconèixer ni va fer res pels seus deportats.

—Durant la Guerra Civil vostè va tenir cura dels nens d'una colònia a Premià de Dalt. Si ara hagués d'explicar als nens d'una escola què era un camp d'extermini, què els diria?

—És molt difícil. S'ha de veure. Un lloc on portaven a la gent amb l'únic objectiu de matar-los. Matar-los treballant sense gairebé donar-los menjar.

—Què sent en veure que encara hi ha qui nega l'existència dels camps d'extermini?

—Els que neguen això són uns feixistes. Malauradament els camps de concentració van ser una realitat.

—I dels grups de neonazis, què en pensa?

—Això és un perill que no vigilem prou. La llibertat és una cosa que encara no tenim guanyada i per la qual hem de lluitar sempre. La gent no s'hauria de deixar enredar per aquesta mena de grups. Cal impedir que puguin fer mal.

—Què significa per a vostè la data del 8 de maig?

—A vegades la recordo. El dia que em van alliberar. Aquell dia va ser molt estrany. No sentia ni alegria ni tristesa; estava preocupada, sobretot sabent que Espanya encara no estava alliberada del feixisme. Em resulta més difícil explicar la sortida del camp que l'entrada. Després de tant patir i de pensar en la mort el primer que vaig fer en sortir va ser rebolcar-me en un camp de margarites que havia vist quan ens portaven a treballar. A partir d'aquell moment vaig començar a despertar d'aquell malson.

Xevi Camprubí

Sine nobilitate

Marta Pessarrodona

Tant i tan poc

Cal, potser, en el meu retorn a EL TEMPS, d'on mai me n'havia anat, per cert, justificar el títol de la secció. Ho intentaré fer hiperbòlicament. D'estudiant a la Universitat de Barcelona als anys seixanta, en comptes d'anar a classe passava moltes hores en un bar proper amb policia espia inclòs. Generalment amb la Guillermina Motta, per a qui vaig escriure (és a dir, em vaig traduir d'un poema francès meu: aleshores era francòfila) la lletra de la cançó "Els snobs", que, com és sabut, és una contracció de *sine nobilitate*. No m'entretindré en l'explicació, que podria reduir a l'orgull (aristocràtic) i el prejudici (burgès) tan ben tractats al segle XIX per Jane Austen. Sé, però, que jo havia decidit ser una *snob* o *esnob* (segons el Diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans) per defugir

la grisalla del franquisme d'aquells anys. Per exemple, un esnobisme meu consistia a decidir ser una escriptora en llengua catalana. La lletra de cançó esmentada era altament autobiogràfica i no m'hi entretinc més. Amb els anys ens radicalitzem, però, i enfront d'una tradició judeocristiana que sembla haver oblidat el llatí, ja em perdonaran, avui per avui, però, em decanto pel *sine nobilitate*. Si volen saber més de la història dels esnobs, Meredith, per exemple, és una bona lectura.

Feta aquesta llarga prèvia per la qual em disculpo (no reincidiré), confesso ser encara una *sine nobilitate*. Perquè sóc una vallesana, que té com a llengua literària la catalana, per més valenciana del Vallès que se senti, que, com poden veure, ara mateix escriu en una revista vallesana de València, que viu en un cert Sussex nostrat i que no pensa demanar perdó per tot plegat. També, que està —estic— convençuda que si vaig començar a intentar escriure en l'esmentada llengua durant una dictadura (i molt llarga, per cert) ningú m'impedirà ara continuar fent-ho. Quin peatge cal pagar per tot plegat? Tots els peatges. Un exemple i no pas meu. Una universitat texana acaba de pagar ara mateix dos milions i mig de dòlars pels papers de l'escriptor Norman Mailer. Lucia Graves, filla de Robert Graves, ha confessat per escrit (*Una dona desconeguda*) que va poder estudiar a bons col·legis suïssos gràcies a la venda —en vida— dels papers del seu pare. Quants xupa-xups s'han comprat els hereus Riba o Soldevila o *tutti quanti* pels seus papers dipositats en institucions catalanes? La pregunta queda a l'aire. I l'exemple també. Deixo per a un altre dia, el formós despatx (i sou) del poeta John Ashbery en una universitat americana i l'orfandat de petjades d'un poeta català contemporani a les universitats situades entre Salses a Guardamar. Uns tant i d'altres tan poc! Per tant, em declaro irredempta *sine nobilitate*.

Norman Mailer.